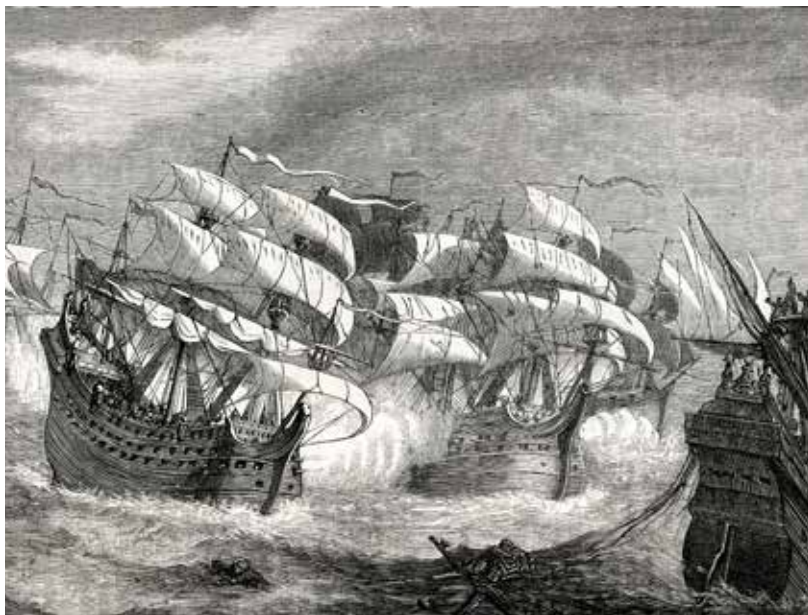

A FEDÉLZETEN FRANCIS DRAKE, A TENGEREK FENEGYEREKE

Francis Drake korának egyik legtehetségesebb navigátora volt, aki a Föld körbehajózása révén szerzett magának hírnevet. Ugyanakkor a kalózkodásból és a fosztogatásokból is vaskosan kivette a részét. Vakmerő, veszélyekkel teli életet élt, amelyben a siker éppannyira kódolva volt, mint a bukás.

Szerző: Fazakas László

Hogy pontosan az Úr hányadik esztendejében született, arról megoszlanak a vélemények. Egyesek szerint 1539-ben, mások szerint az 1540-es évek elején. Csupán egy biztos: Francis Drake valamikor a 16. század közepén jött a világra, születésének helyszínéként pedig a ködös Albion délnyugati csücskében elhelyezkedő Devon megyét jegyezték fel a krónikások.

Drake protestáns családba született. Apja földművelőből lett prédikátorként próbálta eltartani a népes családot, ám egy katolikus lázadás következtében a família menekülni kényszerült. Végül Kent városában leltek menedékre, innen azonban Drake Plymouthba, a hajózási üzletben érdekelt Hawkins családhhoz került. Itt hamar megtanulta, hogy milyen a nagybetűs élet. Már egészen fiatalon hajósinasnak állt, és a fagyos, zord tenger vizeit szelve tanulta ki a kemény matrózszakmát. Közben a kereskedelem fortélyába is belekóstolt: németalföldi és észak-franciaországi kikötőkbe vitték-hozták a portékákat. Rövidesen pedig a nyugat-afrikai rabszolga-kereskedelemmel is megismerkedett. Ez utóbbi akkoriban spanyol–portugál duopóliumnak számított, ám az angolok is felfigyeltek a jövedelmező üzletágra. Az új konkurencia megjelenését nem fogadták örömmel az ibériaiak, így az összecsapások elkerülhetetlenné váltak. Mindez azonban csöppet se zavarta a Hawkinsokat, akik szeme előtt csak a bőséges haszonszerzés lebegett. Drake tehát az 1560-as években többször is Afrika partjai felé vette az irányt, abban reménykedve, hogy a rabszolgák eladásából szép summa üti majd a markát. Mindazonáltal fontos kiemelni, hogy Drake ekkor még semmilyen jelentősebb pozíciót nem töltött be. Feladatait John Hawkins parancsnoksága alatt teljesítette.

Az önállósodás felé vezető útja csak ezután vette kezdetét.

Veszélyes vizeken

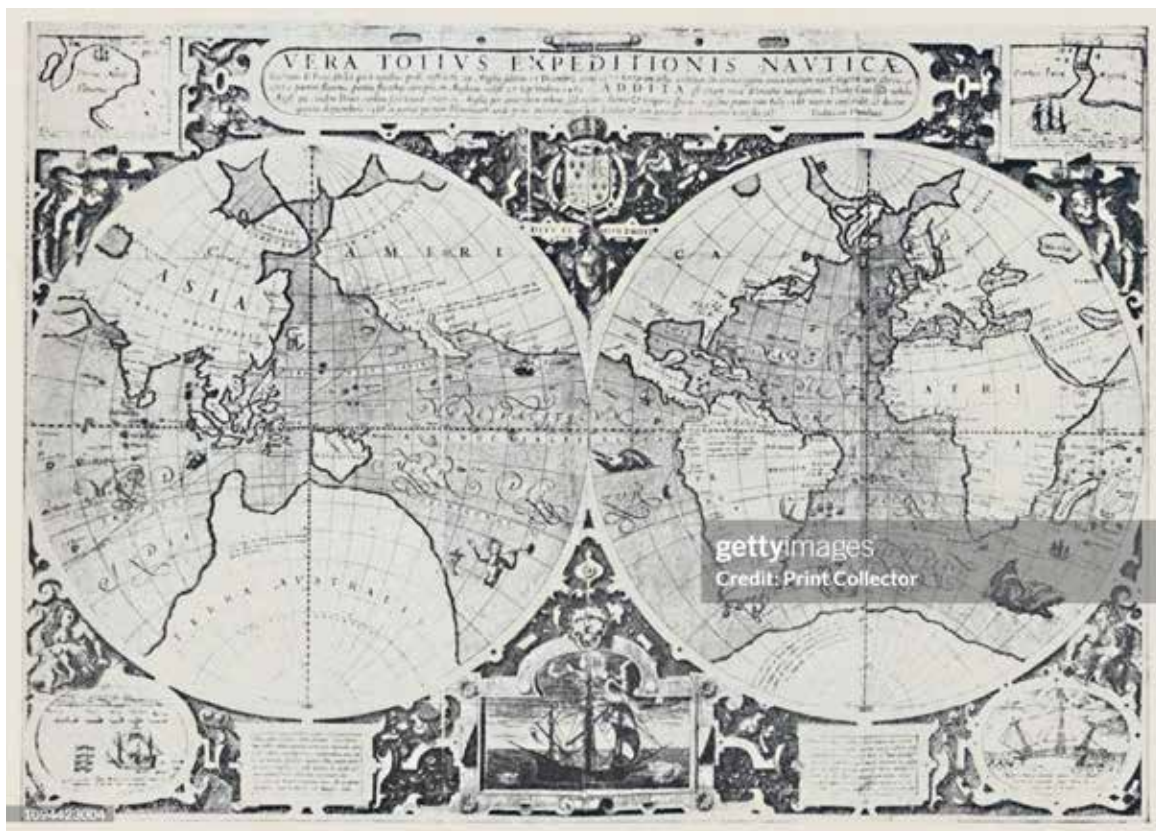
Köztudott dolog, hogy a szerencsevadászok körében a nyereség iránti vágy nem ismer határokat. Ez nem volt másképp Hawkins, Drake és társaik esetében sem, akik hamarosan már a karibi térség felé orientálódtak. Ez ugyanakkor nem kevés veszéllyel járt, lévén, hogy akkoriban a régió szintén spanyol érdekövezetnek számított. A nyugat-indiai vállalkozásuk tehát további konfliktusokra volt predesztinálva. Jóllehet az elején még rendben mentek a dolgok, a második kihajózás igencsak rosszul sült el, mivel San Juan de Ulúánál a spanyolok megtámadtak

**I. Erzsébet királynő
1572-ben privátér
engedélyt adott
Drake-nek – ezzel
háborús időkben
Anglia ellenségei-
nek hajóit bármikor
kifoszthatta.**

őket. Kettő kivételével az összes hajójukat elfogták vagy elsüllyesztették, a legénység jelentős részét pedig legyilkolták. Drake és néhány matróztársa viszont életben maradtak. Szerencséjüket egy Judith nevű kis bárkának köszönhatték – amelynek akkor Drake volt a kapitánya –, mellyel gyorsan el tudtak menekülni a spanyolok elől, majd kisebb gond nélkül visszanavigáltak a biztonságot jelentő angol partokhoz.

A vállalkozás igencsak nagy anyagi és emberi veszteséggel járt, és az expedíciót teljes csődként könyvelték el. A bajokat tetőzte, hogy John Hawkins, aki egy másik hajóval szintén meglépett, azzal vádolta meg Drake-et, hogy csata közben ott hagyta a flottát, a zsák-

Map Showing Drake's Voyage of Circumnavigation (1577-1580)', 1923. From 'Australia, New Zealand and Oceania in Pictures'

mányt pedig megtartotta magának. Hogy ebben mennyi volt a valóság, nem tudni, annyi azonban bizonyos, hogy az ügy megviselte a kettejük kapcsolatát.

Mindazonáltal Drake szerencsecsillaga ezúttal felragyogott. Az esetre ugyanis I. Erzsébet is felfigyelt, mivel az uralkodó szintén érdekelt volt a rabszolga-kereskedelemben, így a sikertelen vállalkozás számára is komoly pénzügyi deficitet okozott. A károk mérséklése érdekében a királynő 1572-ben privátér engedélyt (más néven: kalózslevelet) adott Drake-nek, ami azt jelentette, hogy háborús időkben Anglia ellenségeinek hajóit bármikor megtámadhatja és kifoszthatja. A zsákmány 90 százaléka a koronát, 10 százaléka pedig a legénységet illette (ez az idők során kisebb-nagyobb mértékben változhatott).

Útban a siker felé

Drake számára ekkor jött el a bizonyítás ideje. Hajtva a bosszútól és a meggazdagodás reményétől Panama felé vitorlázott, ahol egy jelentős kikötőváros megtámadását tűzte ki célul. Nombre de Dios, mert hogy így nevezték a kiszemelt települést, azonban túl nagy falatnak bizonyult. Ennek ellenére az akció eredményesen végződött, hiszen a harcok során sikerült egy nagyobb zsákmányra szert tenni. Mellesleg Drake ekkor pillantotta meg először a Csendes-óceánt egy magaslatra felmászva, ahol a spanyolokon kívül más nem-

zet még nem szelte a vizeket. Rögvest megfogadta, hogy „Isten segedelmével” egyszer ide is eljut.

Egyelőre azonban beírta azzal, amit megszerzett magának, és rövidesen visszahajózott Angliába, ahol arról értesült, hogy I. Erzsébet és II. Fülöp spanyol király fegyverszünetet kötött. Ez igen rossz hír volt számára, hiszen mit sem ért

így a privátér engedély – többé egyetlen spanyol hajót sem támadhatott meg. A két fél konfliktusának befagyasztása miatt Drake más munka után kellett, hogy nézzen. Néhány évig Essex grófia szolgálatában állt, erről az időszakáról azonban meglehetősen kevés adat maradt fenn – gyakorlatilag semmit sem tudunk arról, hogy 1577-ig mivel is töltötte a napjait. Ezután viszont Drake életének legnagyobb kalandja következett.

Amikor Drake először pillantotta meg a Csendes-óceánt egy magaslatról, ahol spanyol hajón kívül senki se járt, rögvest megfogadta, hogy „Isten segedelmével” egyszer ide is eljut.

Az első angol, aki körbehajózta a Földet

Francis Drake-et egy föld körüli expedíció parancsnokává szemelték ki, amit maga I. Erzsébet is támogatott. A vállalkozásnak kettős célja volt: egyrészt új területek felfedezése, másrészt ott ártani a spanyoloknak (akikkel újra összeakadt Anglia bajsza), ahol csak lehet. Pontosabban rabolni, fosztogatni és minél több zsákmányt szerezni. Ez Drake személyiségéhez tökéletesen illeszkedett – mondhatni, testhezálló volt a feladat. 1577 decemberében indultak útnak öt közepes méretű hajóval és alig 200 emberrel. Drake zász-

lőshajója, a Pelikán, amit később Golden Hindre keresztelt át, épphogy meghaladta a 100 tonnát. 1578 tavaszán érték el Dél-Amerikát, ahonnan a Magellán-szoros felé vették az irányt. Az átkelés nem volt egyszerű: végül mindössze egy hajó futott ki a Csendes-óceánra. Ezzel azonban Francis Drake teljesítette korábbi fogadalmát, mely szerint egyszer angol hajók is szelik majd ezeket a vizeket. Útjuk innen északra, Valparaisóba vezetett, majd tovább, fel egészen Vancouverig, ahonnan – az északnyugati átjárón keresztül – megpróbálták visszajutni az Atlanti-óceánra, ám a hideg időjárás miatt nem jártak sikerrel (az átkelés még jó pár évszázadig senkinek sem sikerült). Visszafelé hajózva a mai Kalifornia területén is kikötött, melyet I. Erzsébet nevében birtokba vett, és Új Albionnak keresztelt el.

Közben a partvidéket, ahol csak lehetett, megsarcolták, az útba eső hajókat kifosztották. Nem volt nehéz dolguk, mivel az angol hajó a spanyolokat teljesen felkészületlenül érte. Azok ugyanis sosem gondolták, hogy Dél-Amerika nyugati partjain bármikor is ellenséges hajók bukkannak fel. Ennélfogva Drake többnyire védtelen településekkel, kereskedelmi bárkákkal találkozott.

1579-ben nekivágott a nyílt óceánnak, és eljutott a Fülöp-szigetekig, onnan pedig Jávára, majd a Jóreménység foka következett. Innen északra fordítva a kormánylapátokat visszahajózott Angliába. 1580 szeptemberében futottak be Plymouth kikötőjébe – ezzel Francis Drake lett az első angol hajóskapitány, aki megkerülte a földet.

A csúcsra érve

A kivételes teljesítményért járó jutalom nem maradt el. Francis Drake-et saját hajójának fedélzetén – a spanyol követek heves tiltakozása ellenére – ütötte lovaggá a királynő. Emellett hatalmas vagyona és hírnévre tett szert. A köznép hősként tisztelte és csodálta. Bár kétségtelen, hogy a nagy rivaldafény számos irigyet szült, s ennek következtében sokan – főleg az elit körében – szívesen látták volna az újdonsült lovag bukását. Ez azonban nem hátráltatta Drake karrierjét: rövidesen parlamenti képviselővé választották, később pedig Plymouth polgármesterévé nevezték ki.

A hajó keménypadlós fedélzetét tehát a városháza bársonyszékére váltotta. Jóllehet polgármesterként teljesen más jellegű gondokkal kellett megbirkóznia, de akinek egyszer sikerült körbehajózni a földet, az nem ismert lehetetlent. Egyébként Drake tehetséges szervező volt, aki a legbonyolultabb ügyeket is könnyedén tudta menedzselni. Városvezetőként rendbe tette a vízvezetékét, csatornát építtetett, a központi térre egy

iránytűt szereltetett, valamint szabályozta a helyi halászatot. Parlamenti képviselőként többek között halászati, tengerészeti, gyarmati és Devon megyei ügyekkel foglalkozott.

A spanyol Armada

1585-ben ismét háború tört ki Anglia és a Spanyol Királyság között. II. Fülöp ezúttal alaposan móresre akarta tanítani a spanyol hajókat fosztogató angolokat, ezért hatalmas flottát küldött a szigetország ellen. A célja az volt, hogy megdönti I. Erzsébet uralmát, és egy új, hűséges és lehetőleg katolikus királyt ültet Anglia trónjára. A királynő azonban a titkosszolgálatát vezető Francis Walsingham kiterjedt kémhálózatának köszön-

Sir Francis Drake Greeting Eastern Prince Sir Francis Drake, (1540-1596), was a prolific explorer to many new lands and was knighted by Queen Elizabeth in 1581.

4th April 1581,
Queen Elizabeth
I of England
(1533 - 1603)
knighted explorer
Sir Francis Drake
(c.1540 - 1596) on
board his ship,
the Golden Hind
at Deptford.
Drake returned
in September
1580 from his
successful cir-
cumnavigation
of the globe,
bringing a ship-
load of spices.
Engraved by F.
Fraenkel from a
drawing by Sir
John Gilbert, RA

hetően időben értesült a spanyolok terveiről. Így az invázió megakadályozása – pontosabban késeltetése – érdekében felkérték Drake-et, hogy rajtaütésekkel nehezítse a spanyolok dolgát. Drake ezúttal is „példásan” teljesítette feladatát. Egy nagyobb flotta élén ugyanis hatalmas károkat okozott néhány fontos spanyolországi kikötőben, majd a karibi térségben folytatott műveletei is jelentős veszteségeket eredményeztek a spanyolok számára.

A sikeres akciók ellenére II. Fülöp, köszönhetően a gyarmatbirodalomtól származó végtelen tartalékainak, 1588-ra az akkori világ legnagyobb hadiflottáját szervezte meg. Az év közepére már Anglia partjainál volt az Armadának nevezett hajóhad. Londonban úrrá lett a pánik – még a legoptimistábbak sem reménykedtek abban, hogy Anglia képes lesz feltartóztatni az inváziós hadsereget. A sors azonban átirta a forgatókönyvet, és a legyőzhetetlennek hitt Armada legyőzőre talált: a lord Howard admirális vezette angol hajók ugyanis megsemmisítették a spanyol flottát.

A tengeti ütközetben maga Francis Drake is részt vett altengernagyként, bár az nem tisztázott, hogy a konkrét harci cselekményekbe mennyire bonyolódott bele.

Utolsó évek

A hatalmas vagyon, a hírnév és a hősöknek kijáró tisztelet lehetővé tette volna Francis Dra-

ke számára, hogy visszavonultan élje további életét, ám a kalandvágy nem hagyta nyugodni. Az Armada felett aratott diadal után újabb katonai beavatkozásokat tervezett a spanyolok ellen. A Nyugat-Indiákra hajózott, ahol erődítmenyek, kikötők és hajók ellen támadt.

Ezek azonban többnyire sikertelenül végződtek. Egy ilyen kevésbé szerencsés kimenetelű vállalkozás okozta Francis Drake halálát is, 1596-ban. Igaz, nem harcban, fegyverek által lelte végzetét, hanem egy szörnyű betegség, a vérhas vitte el. Holttestét Puerto Bello (Panama) közelében engedték a mélybe.

Halála sokakat megrázott, főleg a köznép körében. De a kapitánytársai nem hullattak érte krokodilkönnyeket. Önzőnek és megbízhatatlannak tartották. A spanyolok sem siratták, lévén, hogy ők voltak, akik leginkább holtan akarták

látni – egy időben még vérdíjat is kifizettek a fejére. Ugyanakkor mindenki elismerte tehetségét, s az iránta érzett gyűlölet egyfajta tisztelettel keveredett.

Egy Erzsébet-kori történész, John Stow a következő, kissé túlzó sorokat írta Sir Francis Drake nagyságáról: „A hajózás minden pontján ügyesebb volt, mint bárki más... Tökéletes memóriával rendelkezett, nagy megfigyelőképességgel, természeténél fogva ékesszóló volt. ■

**A fanyalgó elit
sosem hátráltathatta
Drake karrierjét:
parlamenti
képviselőként és
Plymouth polgár-
mestereként a hajó
keménypadlós
fedélzetét bársony-
székekre váltotta.**